

לשכת רב

הפקולטה למדעי היהדות
הקמפוס

דף שבועי

פרשת אמר,

מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
תשס"ה

מספר

ע"ש הלנה ופאול שולמן

600

תפקיד הכוהנים על-פי הנביא יחזקאל (להפטר פרשת אמר)

ההפטרה של פרשת השבוע לקוחה מתוך ספר יחזקאל (מד: טו-לא), ופותחת בפסוקים שעניינם תפקיד הכוהנים במקדש:

והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעוה בני ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני... המה יבאו אל מקדשי והמה יקרבו אל שלחני לשרתני ושמרו את משמרת.

בהמשך, לאחר פירוט ההנחיות הקשורות ללבושם של הכוהנים, לאיסור גילוח השיער, לאיסור לשנות יין ולהגבלות הנישואים החלות עליהם, מציין יחזקאל שוב (מד: כג-כד):
ואת עמי יורו בין קדש לחל ובין טמא לטהור יודיעם. ועל ריב המה יעמדו למשפט במשפטי ישפטהו ואת תורתיו ואת חקתי בכל מועדי ישמרו ואת שבתותי יקדשו.

ביחידה נבואית קצרה זו חוזר יחזקאל ומדגיש, כי הכוהנים הם ששמרו את משמרת ה' בעבר, ועליהם מוטל לשמור את משמרת ה' גם בעתיד. בידי הכוהנים מפקיד יחזקאל מכלול גדול של תפקידים: הקרבת הקרבנות, הוראת העם, שפיטה ושמירת התורה. מדוע מוסר יחזקאל לכוהנים את כל תפקידי ההנהגה ואין הוא פונה בדבריו גם לגורמי הנהגה אחרים? יתרה מזו, מדוע אין הוא מעמיד במרכז עבודת הכוהנים את עבודת המקדש אלא את חינוכו של העם?

התשובה על שאלות אלה יש בה כדי להסביר את הזיקה בין פרקים מ-מח בספר יחזקאל, שבהם מתאר הנביא יחזקאל את חזונו בדבר המקדש העתידי, ובין נבואת התוכחה שלו. המקדש העתידי בחזונו של יחזקאל שונה מזה הקיים בתקופת נבואתו. השוני הוא גם חיצוני - צורתו של המקדש, אך גם מהותי - מידת נגישותו של העם למקדש, ובעיקר חלוקת התפקידים בין גורמי ההנהגה השונים ומידת הקשר שלהם למקדש. מעשי העם והמנהיגים בהווה הם הקריטריון למידת מעורבותם במקדש העתידי של יחזקאל.

המעשים החמורים שנעשים בימי יחזקאל הם המעשים הגורמים לטומאה. האחראים להם הם עם ישראל (המכונה ביחזקאל 'בית ישראל') ומלכי ישראל: "ולא יטמאו עוד בית ישראל שם קדשי המה ומלכיהם בזנותם ובפגרי מלכיהם במותם... וטמאו את שם קדשי בתועבותם אשר עשו" (מג: ז-ח). עקב חטאי העם ומנהיגיו, חטאים שטימאו את אדמת ישראל, המקדש ושם ה', לא תהיה לעם כל נגישות למקדש העתידי, אף לא לצורך הקרבת קרבנות, וכן לא יהיה במקדש זה תפקיד למלכי ישראל. התחליף להנהגתו של המלך בעתיד הוא 'נשיא'. תפקידו של הנשיא

במקדש יהיה להמשיך את הקשר בין ה' ועמו באמצעות מקום מושבו בשטח המקדש, הקרבת קרבנות ועוד (פרק מו).¹ תפקידם של הלויים גם הוא משתנה במקדש העתידי. יחזקאל מאשים את הלויים שהם התעו את העם, ושירתו אנשים שבאו למקדש לעבוד עבודת גילולים (מד: יב-יג):

יען אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם והיו לבית ישראל למכשול עון על כן נשאתי ידי עליהם ... ונשאו עונם. ולא יגשו אלי לכהן לי ולגשת על כל קדשי אל קדשי הקדשים ונשאו כלמתם ותועבותם אשר עשו.

מאחר שהלויים, למרות מעמדם ותפקידם, לא גילו אחריות כלפי העם, הם אמנם יהיו משרתי המקדש, אך לא יהיה להם חלק בסמכויות הניתנות לכוהנים: "ונתתי אותם שמרי משמרת הבית לכל עבדתו ולכל אשר יעשה בו" (מד: יד).

הכוהנים מעלו אף הם בתפקידם. תפקידם של הכוהנים בשעת משבר בעם, נוסף על עבודות המקדש, הוא ללמד את העם את דרכי התורה. אך את מעשי הכוהנים בתקופתו מתאר יחזקאל כך: "כהניה חמסו תורתו ויחללו קדשי בין קדש לח' לא הבדילו ובין הטמא לטהור לא הודיעו, ומשבתותי העלימו עיניהם ואָחַל בתוכם" (כב: כו). הכוהנים האלה אשר מעלו בתפקידם, ולא השכילו להורות את העם בשעות הקשות (למרות שאין הוא מאשים אותם בהתעייט העם), לא יקבלו תפקיד במקדש העתידי. נראה כי הכוונה לכוהנים מזרעו של איתמר. רק כוהנים מזרעו של צדוק, שגילו נאמנות רבה לבית דוד והלכו בדרכי ה' גם בעתות משבר, הם יזכו לכהן במקדש בחזון העתידי של יחזקאל: "והכהנים הלויים בני צדוק אשר שמרו את משמרת מקדשי בתעות בני ישראל מעלי המה יקרבו אלי לשרתני" (מד: טו). בדרך זו מוגן המקדש העתידי מפני הטומאה שהביאה בימיו של יחזקאל לחורבן המקדש.

יחזקאל מדגיש בדבריו כי התפקיד החשוב ביותר של הכוהנים בעתיד, כמו בעבר ובהווה, הוא להורות את העם ללכת בדרכי ה'. לא מפתיע שיחזקאל, שהוא עצמו כוהן שגלה, ונבצר ממנו לעסוק בעבודת המקדש, מייחס חשיבות עליונה לתפקידו של הכוהן בהוראת העם, תפקיד שהוא, יחזקאל, ממלא גם בגלות. תפקיד זה של הכוהנים להנחות את העם, ללמדם ולהבדיל בין טוב לרע, קודם לביצוע ריטואלים. הגורם לחורבן המקדש לא היה מחסור בריטואלים אלא חוסר הבנה בסיסית של העם בנוגע לעבודת ה' ולמחויבות שלהם כלפי תורתו. יחזקאל חוזר ומדגיש שהכוהנים יורו לעם "בין קדש לח' ובין טמא לטהור... במשפטי ישפטהו ואת תורתו ואת חקתי בכל מועדי ישמרו ואת שבתותי יקדשו" (מד: כג).

ד"ר טובה גנזל
המדרשה לנשים

¹ יחזקאל מאשים גם את נביאי השקר בכך שגרמו לטומאת העם: "והנביא כי יפתה ודבר דבר...למען לא יתעו עוד בית ישראל מאחרי ולא יטמאו עוד בכל פשעיהם" (יד: ט-יא), ולכן הוא מנבא: "והיתה ידי אל הנביאים החזים שוא והקסמים כזב בסוד עמי לא יהיו ובכתב בית ישראל לא יכתבו ואל אדמת ישראל לא יבאו" (יג: ט). בנוסף לכך יחזקאל אף אינו חוזה השתתפות של נביאים בהנהגה העתידית, כפי שניתן לראות מכך שהמילים 'נביאים', 'נבואה' ו'חזון' מוזכרים ביחזקאל רק עד לפרק ל"ט, ואינם מוזכרים בפרקים מ'-מ"ח. גם השימוש הרווח במילה 'נבואה' בפרקים א'-ל"ט, הבא לציין את דבריו של יחזקאל הנאמרים בשליחות האל לעמו או לעמים אחרים, אינו קיים בדבריו בפרקים מ'-מ"ח. נראה שהתרחקות יחזקאל משימוש כלשהו בשורש נב"א בנבואתו העתידית נועד לחזק את התחושה שלא יהיה לנבואה, במתכונתה הנוכחית, מקום בעתיד.